

Aurelius Sabbatani. *De vita et operibus Alexandri Tartagni de Imola. Milano 1972 ss. 135. Quaderni di „Studi Senesi” nr 27. Ed. A. Giuffrè.*

Niniejsza praca, bez indeksów, została wydana wcześniej w: „Studi Senesi” 83:1971 s. 172-291.

Ks. abp A. Sabbatani, obecnie sekretarz Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej, znany jest polskim kanonistom z wyroków rotalnych (1955-1965) wyróżniających się jasnością w ujmowaniu problemów, a zwłaszcza mistrzowskim wypracowaniem wielu domniemań prawnych, z referatu wygłoszonego na Ogólnopolskim Sympozjum Pracowników Sądów Biskupich odbytym na Jasnej Górze 27-29 IX 1977 r. Niektórym kanonistom znany jest też z wykładów na Studium Rotalnym (1960-1965) lub na Międzynarodowym Kursie Odnowy Kanonicznej dla pracowników sądowych, organizowanym od 1971 r. na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie.

Obecna praca jest jego tezą doktorską, wydaną niestety dopiero po ponad 30 latach od jej napisania. Autor we Wstępie wspomina o swoim zamiarze udoskonalenia jej, którego jednak, ze względu na liczne zajęcia, nie udało mu się zrealizować. Zaznacza, iż fakt, że w dotychczasowej literaturze trudno znaleźć chociażby dwóch autorów zgodnych w tej materii, skłonił go do przebadania dokumentów dotychczas nie uwzględnionych, znajdujących się w licznych archiwach. Ks. Abp Sabbatani, pochodzący z Imoli, opracował tutaj życie i twórczość swego ziomka, wybitnego prawnika a także kanonisty z XV w., którego prace — jak zaznacza (s. 109) — były znane i cenione także w Polsce (zob. też „Studia Gnesnensia” 1:1975 s. 243).

Praca składa się z trzech części i dodatku.

W pierwszej części (s. 9-60) Autor opisuje życie Aleksandra Tartagnego. Znajdujemy tu wiadomości na temat pochodzenia Tartagnego, jego nazwiska, miejsca i daty urodzenia, dzieciństwa, studiów, profesorów, których słuchał, sytuacji rodzinnej i finansowej, różnych jego interesów oraz funkcji, jakie spełniał lub są mu przypisywane, a zwłaszcza wykładów, jakie prowadził, głównie w Bolonii (w trzech różnych okresach), krótko zaś w Ferrarze (gdzie może również wykładał prawo kanoniczne) oraz w Padwie, a także o jego śmierci, testamencie i potomkach.

Druga część (s. 61-106) poświęcona jest doktrynie Tartagnego zawartej w jego dziełach. Autor omawia najpierw źródła i autorów, z jakich Tartagni korzystał. Następnie naturę i znaczenie jego komentarzy. Ponieważ autorowie nie są zgodni w wymienianiu prac Tartagnego, Sabbatani opisuje oddzielnie poszczególne jego dzieła i ich istotę, następnie te, które zostały napisane pod jego kierownictwem oraz liczne niesłusznie mu przypisywane (wskazuje na źródła błędu). W ocenie twórczości Tartagnego przeciwstawia się negatywnej opinii Savigny'ego i wskazuje na jej źródło. Sabbatani ukazuje analizy krytyczne w dziełach swego autora, jego zmysł historyczny i niektóre przyczynki do rozwoju prawa publicznego, procesowego i prywatnego. Przedstawia naturę i znaczenie 1281 „porad prawnych” Tartagnego, zebranych w siedem ksiąg (ich podział, czas powstania, cena; petenci, dla których je pisał,

odróżnienie od zwykłych podpisów porad napisanych przez innych; ich przedmiot i metoda, porównanie z poradami Baldiego oraz bezdyskusyjna ich wartość). Te porady — jak zaznacza Autor — są jedynym dziełem, w którym Tartagni omawia kwestie prawa kanonicznego; co więcej, niektóre z nich są tezami, których udowodnienia się podjął.

W części trzeciej (s. 107-110) Autor krótko zajmuje się autorytetem, jakim cieszył się Tartagni, przedstawia jego uczniów, autorytet u późniejszych autorów oraz znaczenie w historii prawa. W dodatku (s. 111-128) zostało zamieszczonych 19 dokumentów (wydanych po raz pierwszy) dotyczących życia Tartagnego (s. 111-121) oraz indeksy manuskryptów, inkunabułów i wydań po r. 1500, zawierających dzieła Tartagnego (s. 122-128). Na końcu znajdujemy spis nazwisk (s. 129-135). W przypisach, a także w dodatku, są — w nawiasach kwadratowych — pewne dopiski po włosku dorzucone przez dr M. Ascheri, który przygotował dzieło do druku.

Przeglądając omawianą książkę podziwiamy trud, jaki sobie zadał Autor szperając po licznych archiwach i bibliotekach (które są wymienione na s. 8) oraz analizując teksty i porównując swe wyniki z twierdzeniami autorów piszących na temat Tartagnego. Owoc jednak tej pracy jest znakomity, opracowanie bowiem krytyczne jest solidne. Sabatani sprostował bardzo wiele twierdzeń odnośnie do życia Tartagnego i różnych funkcji spełnianych przez niego. Po raz pierwszy sporządził katalog jego prac i opisał ich treść (stwierdzając czasem rozbieżności między manuskrytem, inkunabułą i późniejszym wydaniem). Podkreślił też znaczenie opisanego autora i wykazał bezpodstawność niektórych opinii na ten temat.

Łatwo zauważyć wielki zmysł krytyczny Autora, jasność i logiczność w argumentacji, język piękny i przejrzystość w układzie, tzn. cechy, które będą charakteryzowały całą jego późniejszą twórczość.

Ks. Zenon Grocholewski